

CIVIL SZEMLE

WWW.CIVILSZEMLE.HU

IV. ÉVFOLYAM 2. SZÁM

Szerkesztőbizottság/Editorial Board

Bíró Endre, Belia Anna, Harsányi László, Kirschner Péter,
Kuti Éva, Marschall Miklós, Miszlivetz Ferenc, Németh Ferenc

Szerkesztőség/Editors

Főszerkesztő/Editor in Chief	Nagy Ádám
Főszerkesztő-helyettes/Senior Editor	Nizák Péter
Rovatszerkesztők/Editors	Csongor Anna (Társadalom és állam)
	Márkus Eszter (Elméletileg)
	Nyitrai Imre (Visszahatás)
	Péterfi Ferenc (Közösségek és civil társadalom)
	Sebestény István (Világ-nézet)
	Nemeskéry Artúr

Cikkjavaslatokat, ötleteket, véleményeket a titkar@civilszemle.hu címre várunk.
Előfizethető a www.civilszemle.hu címen.

Együttműködőink/Co-operators

Szociális és Munkaügyi Minisztérium
Nemzeti Civil Alapprogram
Nemzetközi Visegrád Alap (International Visegrad Fund)
Civil Szemle Alapítvány

ÚJ MANDÁTUM KÖNYVKIADÓ

www.ujmandatum.hu
1149 Budapest, Fráter György tér 11.
Tel./fax: (+36-1) 221-0951, 221-8099
E-mail: szerkesztoseg@civilszemle.hu

Felelős kiadó Németh István
Lapterv Zátonyi Tibor
Fotó Balázs Gergely

Készült az Kánai nyomdában
Felelős vezető Kánai József

ISSN 1786-3341

TARTALOM ■ ■ ■ ■

■ ■ ■ ELMÉLETILEG

- Bényei Andrásné–Bíró Endre–Kinyik Margit–Nagy Ádám–
Nizák Péter–Péterfi Ferenc **A KORMÁNYZAT CIVIL STRATÉGIÁJA ÉS AZ EHHEZ**
FÜZÖTT CIVIL SZAKMAI ÁLLÁSPONT 5
- Brachinger Tamás **ÖT ÁLLÍTÁS PRÓBÁJA EGY ÖTFOKÚ SKÁLÁN, KÉT JÁTÉKTÉREN** 55

■ ■ ■ KÖZÖSSÉGEK ÉS CIVIL TÁRSADALOM

- Forrai Judit **PROSTITÚCIÓ ÉS SZOCIÁLIS MUNKA** 65
- Fabulya Edit **TELEHÁZAS KUTATÁS** 88
- Bakos Ottília–Gajzágó Éva–Kővágó Györgyi **CIVIL SZERVEZETEK**
A DUNAÚJVÁROSI KISTÉRSÉGBEN 107

■ ■ ■ TÁRSADALOM ÉS ÁLLAM

- Versicsné Szalai Mária **„CIVIL PARTNERSÉG” AZ EGRI HAJLÉKTALAN-**
ELLÁTÁSBAN 123

■ ■ ■ VILÁG-NÉZET

- Scsaurszki Tamás **KÖZÖSSÉGI ALAPÍTÁNYOK (II.)** 143

■ ■ ■ VISSZAHATÁS

- Gosztonyi Gergely **TÚLÉLŐKÉSZLET KÖZÖSSÉGI RÁDIÓSOKNAK (RECENZÍÓ)** 153

■ ■ ■ SZERZŐINK 158

VISSZAHATÁS ■

TÚLÉLŐKÉSZLET KÖZÖSSÉGI RÁDIÓSOKNAK

Gosztonyi Gergely

Ally Fogg–Phil Korb–Cathy Brooks: Community Radio Toolkit. 2005, Radio Regen

„Miért indíts közösségi rádiót?” – teszi fel a kérdést a 2005 végén megjelent angol nyelvű kézikönyvében a manchesteri Radio Regen csapata, hogy utána gyorsan meg is adja rá nekünk a választ: „Mert megteheted.” És valóban, ennek a rövid mondatnak a bizonyítását tartalmazza a kiadvány minden sora. Arról szól, hogy egy közösség által működtetett médium elindításához és üzemeltetéséhez nem kell sok minden, bár talán nem árt egy kicsit bolondnak lenni hozzá manapság. De szerencsére sokat segít abban, hogy mindig is kicsit bolondok maradhassunk.

■ Mára már a legtöbb szakember egyetért abban, hogy a médiapiacra nem a duális modell, hanem az úgynevezett 3K-modell (közszolgálati-kereskedelmi-közösségi) érvényesül. Ezt segíthetik elő régóta a különböző európai uniós ajánlások is, amelyek a plurális, sokszínű médiapiac kialakítására és erősítésére vonatkoznak.¹ Azonban az Egyesült Királyságban, ahonnan a kiadvány származik, egészen 2005-ig kellett várni arra, hogy a közösségi rádiók egész évben legálisan sugározhassanak földi frekvenciákon. Ezt a 2003-as kommunikációs törvény és a 2004-es közösségi rádiós rendelet tette lehetővé, előtte csak évente két alkalommal, és maximum kétszer huszonnyolc napig sugározhattak a közösségi rádiók az éterben. E szabályok alól csupán tizenhat kiválasztott rádió jelentett kivételt, amelyek a kormányzat kísérleti programjában vettek részt, és folyamatosan sugározhattak teszt jelleggel. Ezen rádiók egyike a manchesteri Radio Regen, amelynek így volt pár éve arra, hogy a kísérleti fázis ideje alatt összegyűjtsön elég tapasztalatot ahhoz, hogy túlélőkészletet állítson össze egy közösségi rádió elindításához és működtetéséhez. A kézikönyv alapvetően gyakorlatorientált, azaz lépésről lépésre végigvezeti az olvasót a kezdeti csapatépítési fázistól a frekvenciapályázatok megírásán át egészen a közösségi rádió fenntartásáig. És közben beszél az önkéntességről, a műsorszerkezet összeállításáról, vagy akár jogi és technikai kérdésekről is. Mindezt ráadásul

■ VISSZAHATÁS

gazdag képanyaggal illusztrálva, bárki számára magával ragadó, olvasmányos stílusban. Vágjunk is bele, nézzük meg, mit is tartalmaz a kézikönyv!

Aki valaha is közösségi rádió alapítására, működtetésére vagy benne való bármilyen részvételre adja a fejét, készüljön fel jó előre arra, hogy soha nem fog tudni igazán megszabadulni tőle. Közösségi rádiózni olyan, mint egy egzotikus betegség: az ember véérébe beáramlik a szabadság. Ez rengeteg kudarccal, lemondással is járhat, de az öröm, amit nyújt, felbecsülhetetlen. Olyan közösségekkel lehet megismerkedni, olyan emberek barátságára lehet szert tenni, olyan élményekkel lehet gazdagodni, amelyek megváltoztathatják bárkinek a mindennapjait. Azonban ez közösségenként, emberenként más és más. A közösségi rádiózás pont ettől szép: nincs általános recept. És a több mint kétszáz oldalas kézikönyv nagy előnye is ez: nem az egyetlen érvényes igazságot és megoldást tárja elénk. Olvasható az első oldaltól kezdve az utolsóig, de lehet egyszerűen csak szemezgetni is belőle. Pont olyan, mint egy közösségi rádió. Azoknak szól, akik mernek álmodni.

A közösségi rádiókat két nagy (és persze megszámlálhatatlan kisebb) csoportba oszthatjuk a kézikönyv alapján: a lakóhelyi közösség fórumaként szolgáló rádiók és az egy bizonyos közös érdeklődési kör mentén szerveződő rádiók.² A Radio Regen, az Egyesült Királyság legnagyobb közösségi rádiója például egy 5 km-es sugarú körben szolgáltat műsort, és ebben a körben megpróbál mindenkihez szólni. De egyik ilyen harmadik típusú rádió sem felejtethi el sohasem, hogy a közösség nem csupán a hallgatókat, hanem a rádióműsort készítőket is jelenti. Zane Ibrahimot, a közösségi rádiózás egyik régi dél-afrikai úttörőjét 2004-ben egy konferencián megkérdezték, hogy a közösségi rádióban mennyi a közösség, és mennyi a rádió, azaz hogyan viszonyulnak ezek egymáshoz. Sokak meglepetésére ő így válaszolt: „A közösségi rádió 90% közösség és 10% rádió.” Ez a válasz természetesen leegyszerűsítése ennek a bonyolult (bár első pillantásra egyszerűnek tűnő) kérdésnek, de jól mutatja azt, hogy a harmadikutas rádiózás másról is szól, mint a műsorok éterbe juttatásáról. Erősítheti bármelyik közösség önképét, önbecsülését, összetartását, elérhet olyan csoportokat, amelyekről – akár anyagi, akár társadalmi vagy kulturális helyzetük okán – a többi műsorszolgáltató már rég lemondott. A közösségi rádió és mindenfajta alternatív médium hatalmas társadalmi változásokat tud elérni. Ezt a kézikönyv szerzői szociális nyereségnek nevezik. Ezek a rádiók soha nem fognak hatalmas tömegeket elérni, soha nem fognak profitot termelni, és soha nem fognak a hét minden napján huszonnégy órában briliáns rádióműsort sugározni. Ellenben ha közösséget építenek, megszólítanak lecsúszott, magára hagyott társadalmi csoportokat és hangot adnak a hangtalanoknak, már elérték céljukat. Hogy emellett még zseniális műsorok is születnek, az már csak hab a tortán. Ám a kézikönyv szerzői szerint nem csaphatjuk be önmagunkat: a műsorkészítő önkéntesek többsége nem a szociális nyereség miatt vesz részt a rádiók életében, hanem mert egy mikrofonba beszélni és egy rádiózó közösséghez tartozni bizony jó dolog. Így a rádiót vezetőik számára az a helyzet állhat elő, hogy nem csak a külvilággal, hanem a belső csapattal is meg kell értetni a közösségi rádiózás hasznait.

VISSZAHATÁS ■

Ezt a tanítási folyamatot természetesen már jóval korábban is el lehet kezdeni – akár már akkor, amikor felmerül a rádió indításának gondolata, és összeáll az első csapat. A kézikönyv szerint egy közösségi rádió elindításához ugyanis mindössze öt apró lépésre van szükség:

- 1) legyen egy rádiózni akaró csapat;
- 2) legyenek helyi partnerek;
- 3) legyenek meg a szükséges technikai és infrastrukturális feltételek,
- 4) a csoport vegyen részt valamilyen rádiós képzésen; és
- 5) pályázzon frekvenciára.

A gyakorlat – nem csak az Egyesült Királyságban, hanem itt, Magyarországon is – a kézikönyv szerzőit igazolja: egy közösségi rádió alapítása sokkal inkább akarat, mint pénz kérdése. Ha megvan a rádiózni akaró csapat, a többi lépésre innen-onnan lehet pénzt vagy egyéb támogatást szerezni.³ A kiadvány végigvezeti az olvasót az ideális közösség felépítésének fázisain, de megjegyzi ugyanakkor, hogy a legtöbb csoporthoz szükséges egy karizmatikus, elkötelezett vezető, aki „kinyitja a bejárati ajtót, és a kulcsot benne hagyja a zárban az utána jövőknek”. A következő fázis a kulcsfontosságú partnerekkel való kapcsolatfelvétel, és itt nem elsősorban az önkormányzatra és egyéb állami intézményekre, hanem helyi egyesületekre, alapítványokra, magánszemélyekre gondolnak a szerzők. Egy jó közösségi rádió ugyanis nemcsak a helyi közösségnek szól, hanem a helyi közösség is készíti a műsorokat. A harmadik lépéshez a szerzők a következő tanáccsal szolgálnak: „Ne szégyenkezzetek, kérjétek meg a helyi iskolát, felsőoktatási intézményt, hangstúdiót, zeneboltot, zenészeket és DJ-ket, hogy osszák meg veletek elfekvő eszközeiket, és hamarosan azt fogjátok látni, hogy fel van szerelve az alapstúdiótok.” Már csak egy helyiség kell, ahonnan a rádió sugároz, és alapvető irodai eszközök: számítógép, telefon, székek, asztalok. És mivel a kézikönyv szerzői angolok, természetesen hozzátesszik: „semmiképpen ne felejtsetek el a vízforralót”. Ezután jön a rádiós csapat képzése, amelyben más közösségi rádiók vagy az érdekvédelmi szervezetek tudnak segíteni, és amely mindenképpen hasznos abban a tekintetben, hogy a csoport tagjai egyszer és mindenkorra levetkőzhetik „mikrofonfrászukat”. Az alapcsoport tagjainak összekovácsolódása után következhet a végső lépés, a pályázat megírása. A közösségi rádiók minden országban szeretnék a pályázatot minél egyszerűbbé, minél közérthetőbbé tenni, és így van ez az Egyesült Királyságban is. A kézikönyvben ez az egyik olyan kivételes rész,⁴ amelyet nem tud egy az egyben bármelyik közösségi rádió használni a világ más részein, hiszen a pályázati procedura és a pályázati adatlapok eltérnek a különböző országokban. Ám arra tökéletes, hogy felteszi és meg is válaszolja azokat az alapvető kérdéseket, amelyekkel minden országban szembesülni kell a frekvenciapályázatok megírása során. Ezenfelül praktikus tanácsokat is kaphat az olvasó, amelyeket érdemes minden országban megfogadni („mindig a kérdésre válaszolj, és ne beszélj mellé; próbálj helyesen írni, hogy jó benyomást kelts; minden kérdésre válaszolj”). Ugye milyen egyszerűnek tűnik? És ilyen egyszerű is. Csak öt

■ VISSZAHATÁS

rövid lépés, és beindulhat saját közösségi rádiónk. Közvetlenül az első indulási nap előtt persze számos problémával és álproblémával lehet találkozni (ahogy a könyv szerzői viccesen fogalmaznak: „a csapat két alapembere összeveszik egymással azon, hogy ki ette meg az utolsó sütit, és az egyikük pont akkor rohan el káromkodva, amikor a helyi plébános belép az ajtón”), de ez a tényen, hogy első alkalommal villan fel az adást jelző piros lámpa, semmit nem változtat. Megnyugodhatunk? Cseppet sem. A neheze ugyanis ezután következik: rövidtávfutóból maratoni futóvá kell válni.

A kézikönyv szerzői ezután sem engedik el az olvasó kezét: segítenek abban, hogyan is kell, hogyan is lehet hosszú távon működtetni egy közösségi rádiót. Részletesen foglalkoznak a legfontosabb kérdésekkel: a rádió menedzselésével mind személyi, mind anyagi értelemben, a támogatók felkutatásával, az önkéntesekkel való foglalkozással, a technikai berendezések fejlesztésével, és jogi kérdésekkel is. Olyan kérdésekkel, amelyek kontinenstől, országtól függetlenül minden közösségi rádiónál felmerülnek az idők folyamán. A kézikönyv bemutat egy ideális rádiófelépítési modellt, ami az esetlegesen fizetett stáb és az önkéntesek közötti egyenrangúságra, illetve kölcsönös egymásrautaltságra és tiszteletre épül. Egy közösségi rádió egyik legfontosabb jellemzője ugyanis az, hogy önkéntesek készítik a műsorokat. Az önkéntesek pedig a műsorkészítésen kívül ezerféle módon tudják segíteni rádiójukat: egy ötven-hatvan fős rádiónál már elképzelhetetlen, hogy ne legyen legalább egy ember, aki ne értsen az elromlott számítógép megjavításához vagy alapvető PR-kérdésekhez. Ezt az értéket pedig minden módon meg kell becsülni, ugyanis önkéntesek nélkül nincs közösségi rádió. Ezt segítheti elő a kézikönyv szerzői által javasolt önkéntes koordinátor, akinek a feladata az önkéntesekkel való foglalkozás (az önkéntes szerződés megkötésétől kezdve egészen a különféle tréningek megszervezéséig és lebonyolításáig). Az önkéntesek ugyanis – és nem csupán egy közösségi rádióban – csodákra képesek, ha ki tudják bontakoztatni képességeiket.

A kiadványból a fentiekén kívül hasznos tanácsokra tehet szert az olvasó a rádió anyagi helyzetének kezelésével, a különféle projektek levezénylésével, a hallgatókkal való kapcsolattartással vagy akár az alapvető műsorszerkezeti követelményekkel kapcsolatban. Mindezt természetesen a közösségi rádiók jellegzetességeinek maximális tiszteletben tartásával (például javasolják, hogy a rádiók adják sokszor adásba a különféle csatornaazonosító szignálokat, hiszen erről az önkéntesek hajlamosak megfélekezni, pedig a hallgatók számára nagyon hasznos; de ugyanakkor megjegyzik, hogy ez semmiképpen ne menjen a tartalom rovására, azaz a rádiók ne akarják követni kereskedelmi társaikat). A kézikönyvben külön fejezet foglalkozik azzal, hogyan is lehet egy közösségi rádiót elérhetővé tenni a különféle fogyatékosággal élők számára, mind a stúdió tekintetében (széles ajtók, liftek, feliratok), mind egyéb értelemben (a rádió honlapjának akadálymentes verziója), hiszen enélkül egy magára valamit is adó közösségi rádió nem létezhet ma már.

VISSZAHATÁS ■

A Community Radio Toolkit⁵ végigvezeti az olvasót egy közösségi rádió indulásán és mindennapjain, elősegítve ezzel, hogy ezt az izgalmas szférát minél többen megismerhessék. Őszintén remélem, hogy egyszer meglesz majd az akarat, hogy ez a kiadvány magyarul is az érdeklődők polcára kerülhessen. A Radio Regen munkája itt véget ért, de az Önöké csak most kezdődik: tudják, első lépésben kell egy csapat...

Jegyzetek

- 1 Legutóbb például (2007. január 31.): Recommendation Rec(2007)2 of the Committee of Ministers to member states on media pluralism and diversity of media content.
- 2 Természetesen ezek nem vegytiszta kategóriák, vannak köztük átfedések.
- 3 Magyarországon ez ügyben érdemes felkeresni a közösségi rádiók országos érdekvédelmi egyesületét, a Szabad Rádiók Magyarországi Szervezetét (<http://www.szabadradio.hu>).
- 4 A másik szelektíven használható rész az Egyesült Királyság jogi szabályozásával foglalkozik.
- 5 A teljes kézikönyv letölthető pdf formátumban regisztráció után a következő címen: <http://www.communityradiotoolkit.net/>

